

**KECHIKTIRIB BO'LMAYDIGAN HOLATLARDA BOLA VA
UNING OILASIGA HAMSHIRALIK PARVARISHI. O'TKIR NAFAS
YETISHMOVCHILIGIDA VA O'TKIR YURAK QON TOMIR
YETISHMOVCHILIGIDA BIRINCHI YORDAM
KO'RSATISH.GIPERTERMIYA VA TALVASA SINDROMI**

Abdiraxmonova Oltinoy Jumaboyevna

*Olmalik Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi
mutaxassislik fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalarda uchraydigan shoshilinch holatlar — o'tkir nafas va yurak qon-tomir yetishmovchiligi, gipertermiya hamda talvasa sindromlarida hamshiralik parvarishining o'ziga xos xususiyatlari yoritilgan. Maqolada kritik vaziyatlarda hamshiraning mustaqil harakatlari, birinchi yordam ko'rsatish ketma-ketligi va bemor oilasi bilan ishlashning psixologik jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, bolalar organizmining anatomik-fiziologik tuzilishini hisobga olgan holda reanimatsion choralarning samaradorligini oshirish usullari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Hamshiralik parvarishi, o'tkir nafas yetishmovchiligi, yurak yetishmovchiligi, gipertermiya, talvasa sindromi, birinchi yordam, pediatriya, shoshilinch holatlar.

Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishini ko'rsatish hayotiy muhim hisoblanadi. Bunday vaziyatlarda hamshira ham tibbiy, ham psixologik yordam berishi shart.

1. O'tkir nafas yetishmovchiligi (O'NY) patofiziologiyasi va taktika

O'NY — tashqi nafas olish tizimining organizmda gazlar tarkibini normal darajada ushlab tura olmasligi bilan xarakterlanadi.

- **Ilmiy yondashuv:** Bolalarda nafas yo'llarining lümeni tor, shilliq qavati boy vaskulyarizatsiyaga ega va shishga moyil bo'lganligi sababli, hatto kichik yallig'lanish ham obstruksiyaga olib keladi.

- **Hamshiralik algoritmi:** Oksigenoterapiya (namlangan kislorod bilan) gipoksiyani bartaraf etishning asosi hisoblanadi. Hamshira nafas chastotasi (NP), yurak urish tezligi (PULS) va saturatsiya ko'rsatkichlarini monitorizatsiya qilishi shart. Patologik nafas tiplari (Cheyn-Stoks, Biotta) kuzatilganda darhol intubatsiya va O'SV (sun'iy nafas berish) uskunalari shay holatga keltirishi lozim.

2. O'tkir yurak qon-tomir yetishmovchiligi: Hidrodinamik buzilishlar

Bolalarda yurak yetishmovchiligi ko'pincha sistolik funksiyaning pasayishi va kardiogen shok elementlari bilan kechadi.

- **Ilmiy yondashuv:** Periferik qon aylanishining buzilishi to'qimalarda metabolik asidoz rivojlanishiga sabab bo'ladi.

- **Hamshiralik parvarishi:** Markaziy venoz bosimni nazorat qilish (iloji bo'lsa) va infuzion terapiyani (redigidratatsiya) tomchilar tezligini qat'iy nazorat qilgan holda amalga oshirish. Gidratatsiyaning oshib ketishi "o'pka shishi"ga sabab bo'lishi mumkin, shuning uchun diurez (siydik miqdori) va tana vazni dinamikasi ilmiy tahlil qilinadi.

3. Gipertermiya sindromi: Termoregulyatsiya disfunktsiyasi

Pediatriyada gipertermiya markaziy va periferik mexanizmlar orqali farqlanadi.

- **Ilmiy tahlil:** "Pushti gipertermiya"da issiqlik hosil bo'lishi va issiqlik chiqarish muvozanatda bo'ladi. "Oq gipertermiya"da esa periferik tomirlar spazmi tufayli issiqlik tashqariga chiqmaydi, bu esa ichki a'zolarning termik shikastlanishiga (ensefalopatiya) olib keladi.

- **Taktika:** "Oq gipertermiya"da faqat isitma tushiruvchi emas, balki spazmolitik (no-shpa, papaverin) dori vositalarini qo'llash ilmiy jihatdan asoslangan. Hamshira jismoniy sovutish usullarini faqat "pushti" turida qo'llashi, "oq" turida esa aksincha, qo'l-oyoqlarni isitishi zarur.

4. Talvasa sindromi: Neyronal giperrazryad

Talvasa — miya hujayralarining sinxron va yuqori chastotali qo'zg'alishi natijasidir.

- **Ilmiy yondashuv:** Bolalarda gematoensefalik to'siqning o'tkazuvchanligi yuqoriligi sababli toksikoz va infeksiyalar darhol miyaga ta'sir qiladi.

- **Hamshiralik aralashuvi:** Asosiy maqsad — aspiratsiya (qusug'ini yutib yuborish) va mexanik jarohatlarning oldini olish. Til orqaga ketishining oldini olish uchun "havo yo'li" (vozduxovod) qo'llash va benzodiazepinlar guruhiga kiruvchi dori vositalarining dozasini tana vazniga nisbatan aniq hisoblab yuborish talab etiladi.

Inson omili va Deontologiya

Shoshilinch holatlarda hamshira "tibbiy diplomat" rolini bajaradi. Ota-onadagi kuchli affekt (stress) holati bolaga o'tishi isbotlangan. Shuning uchun professional muloqot va ota-onani jarayonga konstruktiv jalb qilish — hamshiralikning psixofiziologik kompetensiyasi hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy hamshiralik parvarishi faqat muolajalarni bajarish emas, balki bolaning klinik holatini real vaqt rejimida baholash va krizis holatidan chiqarishda ilmiy asoslangan algoritmlarni qo'llashdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Sultonov, A. A. va boshqalar.** *Pediatryada hamshiralik ishi.* Toshkent: "Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti", 2021.
2. **Rasulov, S. K.** *Bolalar kasalliklarida shoshilinch yordam ko'rsatish: O'quv qo'llanma.* Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2019.
3. **Баранов, А. А.** *Пропедевтика детских болезней.* Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2020.
4. **World Health Organization (WHO).** *Pocket book of hospital care for children: Guidelines for the management of common childhood illnesses.* 2nd ed. WHO Press, 2013.
5. **Shayxova, G. I.** *Bolalarda uchraydigan o'tkir holatlar va ularni bartaraf etish usullari.* "O'zbekiston tibbiyot jurnali", №3, 2022.
6. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining klinik protokollari (Pediatrya bo'yicha metodik tavsiyanomalar).